

Målnummer: Ö4933-99 **Avdelning:**

Domsnummer:

Avgörandedatum: 2001-10-10

Rubrik: Skuldsanering har inte beviljats en före detta näringsidkare vars skulder uppkommit i en verksamhet som innehållit klart spekulativa inslag och inneburit ett högt risktagande (I). Skuldsanering har inte heller beviljats hans hustru som skuldsatt sig tillsammans med mannen (II).

Lagrum: 4 § skuldsaneringslagen (1994:334)

Rättsfall:

REFERAT

I

L. A. ansökte 1996 hos Kronofogdemyndigheten i Stockholms län om skuldsanering. Kronofogdemyndigheten avslog L. A:s ansökan. Nacka TR återförvisade d. 19 dec. 1997 ärendet till kronofogdemyndigheten och skuldsanering inleddes d. 25 febr. 1998. (L. A:s hustru ansökte samtidigt om skuldsanering; se det under II refererade målet.)

L. A:s skuldbörda uppgick till totalt 19 035 912 kr och härrörde i huvudsak från tidigare bedriven näringsverksamhet. L. A. var sedan många år verksam som fastighetsmäklare, kombinerat med köp av hyres- och industrifastigheter. Verksamheten bedrevs i flera bolag som försatts i konkurs. L. A. arbetade nu som fastighetsmäklare och annonsförsäljare. Hans inkomster uppgavs till 17 168 kr i månaden. Han var gift och bodde i en villafastighet om 192 kvm; bostaden var tjänstebostad.

Förslag till skuldsanering upprättades. Enligt förslaget skulle till sex borgenärer betalas totalt 192 000 kr under en tid av fem år. Skuldsaneringsförslaget godtogs inte av alla borgenärer och ärendet överlämnades till Nacka TR

TR:n (rådmannen Hållstrand) anförde i beslut d. 7 juli 1998: L. A. har vidhållit sin ansökan om skuldsanering och uppgett att hans ekonomiska förhållanden är desamma som angetts i kronofogdemyndighetens förslag, dvs. en månadsinkomst på 17 168 kr och skulder på 19 035 912 kr.

Skäl. För bifall till en ansökan om skuldsanering fordras dels att gäldenären är på obestånd och så skuldsatt att han inte kan antas ha förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid och dels att det är skäligt med hänsyn till gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden att skuldsanering beviljas honom.

Genom utredningen är det visat att det kvalificerade insolvensrekvisitet är uppfyllt.

Vid bedömningen av om det allmänna skälighetsrekvisitet är uppfyllt skall beaktas skuldernas ålder, omständigheterna vid deras tillkomst, de ansträngningar gäldenären gjort för att fullgöra sina förpliktelser och hur han medverkat vid handläggningen av ärendet. I detta fall är det omständigheterna vid skuldernas tillkomst som tilldrar sig särskilt intresse. Skulderna har avsett borgensansvar som L. A. tecknat i anslutning till näringsverksamhet.

Verksamheten har till stor del byggd på spekulering om framtida värdeökning på fastighetsmarknaden och på marknaden för värdepapper. Med hänsyn till de synnerligen höga skuldbelopp som det här gäller måste det ha stått klart för L. A. när han påtog sig borgensansvaret att han saknade möjlighet att infria skulderna om de förföll till betalning. Det har således varit fråga om ett risktagande som talar starkt mot att skuldsanering skall beviljas. Varken skuldernas ålder eller gäldenärens ansträngningar betyder i detta fall särskilt mycket för en motsatt bedömning. L. A:s ansökan om skuldsanering kan inte bifallas.

Beslut. TR:n avslår L. A:s ansökan om skuldsanering.

L. A. överklagade i Svea HovM HovR:n beslöt att inte meddela prövningstillstånd. Sedan L. A. överklagat detta beslut, beslöt HD d. 1 juli 1999 att meddela tillstånd till målets prövning i HovR:n (se NJA 1999 C 35).

L. A. yrkade att han skulle beviljas skuldsanering i enlighet med kronofogdemyndighetens förslag. FöreningsSparbanken AB, Handelsbanken Finans AB och ytterligare fyra fordringsägare bestred ändring av TR:ns beslut.

HovR:n (hovrättslagmannen Eklycke, referent, hovrättsrådet Adolfsson och tf. hovrättsassessorn Trost) anförde i beslut d. 29 okt. 1999: Utredningen i HovR:n: L. A. har till grund för överklagandet anført i huvudsak följande. Skulderna uppkom huvudsakligen under åren 1990 till 1994. Samtliga borgenärer har fått ett erbjudande om ackord i september 1995 innebärande att han och hustrun, I. A., skulle betala 2,5 % av skulderna. En del av borgenärerna antog erbjudandet, andra förkastade det eller ville avvakta beslut i fråga om skuldsanering. Detta tyder på att han försökt göra rätt för sig gentemot samtliga borgenärer och inte gynnat någon borgenär på bekostnad av annan. Det är riktigt att skulderna huvudsakligen har uppkommit på grund av näringsverksamhet som skett i vinningssyfte. Det är dock felaktigt att jämställa näringsverksamheten med otillåten spekulativ näringsverksamhet ur skuldsaneringsperspektiv. Näringsverksamhet måste gå med vinst för att kunna drivas vidare och den byggde på seriös och långsiktig förvaltning med tillräcklig avkastning för att betala löpande utgifter, inte på spekulering om framtida värdeökning på fastighetsmarknaden. Det är riktigt att han inte skulle kunna infria sina borgensåtaganden fullt ut när han ingick dem. Det var emellertid inte troligt att han skulle behöva göra detta, eftersom han gick i borgen för lån som skulle täckas av fullgoda säkerheter i fastigheter. Han kunde inte förutse en så allvarlig kris på fastighetsmarknaden som den som inträffade. Bankerna skulle inte heller ha lånat ut pengar till fastighetsköp, om de inte hade bedömt det som goda affärer. Att bankerna krävde personlig borgen var ett rutinförfarande. Skulderna hänför sig till övervägande del till bedriven näringsverksamhet, vilket skall beaktas som ett positivt kriterium vid bedömningen av om skuldsanering skall beviljas. Beträffande skulden till Handelsbanken var det banken som erbjöd honom att låna 5 milj. kr för att köpa aktier i Invent AB, vilket var ett bolag som Handelsbanken hade ett nära samarbete med, samt ytterligare 750 000 kr i lån mot att hans hustru gick i borgen för att täcka räntekostnader för lånet. De personliga borgensåtaganden som ingicks i näringsverksamheten hade karaktär av s.k. skötselborgen, vilket innebar att bolagen skulle göra sitt bästa för att betala räntor i tid. Nu i efterhand kan man konstatera att felaktiga riskbedömningar gjordes, vilket även andra större aktörer inom fastighetsbranschen gjorde. Hans felaktiga riskbedömningar måste därför anses som ursäktliga. - Han är för närvarande anställd som annonsförsäljare och uppbär en månadsinkomst om 6 896 kr. Han har förmån i form av fri bil och fritt boende uppgående till ca 40 000 kr per år. Den villafastighet, till vilken makarna tidigare var ägare, ägs nu av Rostastrands Förvaltning AB. Han har vidare en inkomst i form av efterlevandepension uppgående till 13 274 kr.

Motparterna har till stöd för sin inställning i HovR:n i huvudsak anført följande. Även om den näringsverksamhet som L. A. bedrev inte i sig var oseriös måste den med beaktande av storleken av ingångna åtaganden vara att anses såsom

spekulativ, av vidlyftig karaktär och i högsta grad riskfylld. Samtliga bolag har gått i konkurs med betydande underskott. Det måste ha stått helt klart för L. A. att han inte skulle kunna infria sina borgensåtaganden även vid en relativt måttlig värdesänkning på fastighets- och värdepappersmarknaderna. Skulder som härrör från näringsverksamhet som bedrivits i sådant syfte med högt risktagande kan inte ses som en positiv faktor vid bedömningen av om skuldsanering kan komma i fråga. Det krav på restriktivitet som generellt föreligger vid beviljande av skuldsanering framstår snarare som än mer väsentligt vid skuldsättning till följd av dylika affärer. Skälighetsrekvisitet i 4 § 2 st. skuldsaneringslagen (1994:334) är därmed inte uppfyllt. Ett skuldsaneringsinstitut måste åtnjuta allmänhetens förtroende, vilket det inte skulle göra om skuldsanering skulle beviljas i förevarande fall. Skuldsanering är i första hand till för att hjälpa människor som mer eller mindre oförskyllt hamnat i en skuldfälla.

Handelsbanken Finans AB har vidare framfört följande. Bolagets fordran har uppkommit genom att L. A. upptagit en kredit för inköp av värdepapper. Denna skuldsättning innebar ett stort risktagande och detta måste L. A. själv svara för.

Föreningssparbanken AB har vidare framfört följande. Makarna A. bor kvar på sin tidigare ägda och hos f.d. AgroKredit AB belånade fastighet. Makarna har upplyst att de har fri bostad enligt avtal med angivet bolag som ny lagfaren ägare till fastigheten. Detta ger inte banken förtroende i ett skuldsaneringsmål, då arrangemanget kan dölja gäldenärens verkliga betalningsförmåga till skada för hans borgenärer. Vidare kan bundna bostadslån normalt inte omförhandlas eller eftergift av obetalda belopp medges så länge kredittagaren bor kvar i den belånade fastigheten. Kvarboenderätt medges endast av bostadsinstitut när krediten inte är uppsagd till betalning och aldrig i fall då krediten är misskött eller uppsagd. Att bevilja skuldsanering för makarna som bor kvar i sin tidigare villafastighet skulle innebära att man genom rättspraxis rubbar den grundläggande policyn om kvarboenderätt, vilket negativt kan påverka betalningsmoralen. Banken har vidare noterat att L. A. är medlem i Wermdö Golf & Country Club. Årsavgiften är 4 700 kr och för spelrätt krävs ett andelsbevis som har ett värde om 75 000-80 000 kr. Oklarhet föreligger således i den ekonomiska redovisning som tidigare lämnats av honom och det kan därför inte uteslutas att han utan synlig uppoffring betalningsprioriterar annan konsumtion och att lojalitetskriteriet därmed brister.

L. A. har bemött Föreningssparbanken AB:s uppgifter enligt följande. Hans nuvarande arbetsuppgifter går ut på att sälja annonser. Arbetet innebär många kundkontakter och representation sker på golfbanan. Att han själv står som ägare till andelsbevis beror på att golfklubben inte tillåter juridiska personer att vara ägare till sådana. Hans andelsbevis är pantsatt hos arbetsgivaren, eftersom denne erlagt betalning för detta, liksom för inträdesavgiften. Han spelar även golf privat, men att betala 4 700 kr per år för motion och rekreation kan inte vara tillräckligt för att lojalitetskriteriet skulle brista.

HovR:ns skäl. Av utredningen framgår att L. A. är insolvent och saknar förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid. Det s.k. kvalificerade insolvensrekvisitet i 4 § 1 st. första punkten skuldsaneringslagen (1994:334) är - som TR:n konstaterat - således uppfyllt. I själva verket råder ett så påtagligt missförhållande mellan L. A:s skuldbörda och hans framtida förvärvsförmåga att hans behov av ekonomisk rehabilitering framstår som mycket trängande. Frågan är emellertid om detta behov skall tillgodoses genom ett av domstol fattat beslut om skuldsanering eller genom frivilliga överenskommelser mellan L. A. och hans borgenärer. Det förtjänar påpekas att det sistnämnda förfarings sättet har förutsatts vara det normala även efter skuldsaneringslagens tillkomst (prop. 1993/94:123 s. 95).

För att skuldsanering skall kunna beviljas krävs, enligt andra punkten i det nämnda lagrummet, att det är skäligt med hänsyn till gäldenärens ekonomiska

och personliga förhållanden (det s.k. skälighetsrekvisitet). Vid denna skälighetsbedömning skall, enligt tredje stycket i nämnda paragraf, särskilt beaktas skuldernas ålder, omständigheterna vid skuldernas tillkomst, de ansträngningar som gäldenären har gjort för att fullgöra sina förpliktelser och att på egen hand nå en uppgörelse med sina borgenärer samt det sätt på vilket gäldenären medverkat vid ärendets handläggning. I lagens förarbeten betonas att villkoren för skuldsanering utformats på ett sådant sätt att skuldsaneringsinstitutet skall vinna allmänhetens förtroende (prop. 1993/94:123 s. 95).

I förevarande fall utgör skuldernas ålder inget hinder mot att skuldsanering beviljas. Det framgår av utredningen att L. A. försökt få till stånd frivilliga uppgörelser med borgenärerna. Inga anmärkningar kan riktas mot hans sätt att medverka i skuldsaneringsärendets handläggning. Vad som återstår vid bedömningen av om skälighetsrekvisitet är uppfyllt är då omständigheterna vid skuldernas tillkomst.

L. A:s skulder har huvudsakligen samband med en tidigare bedriven näringsverksamhet, ett förhållande som enligt lagförarbetena i och för sig kan beaktas som en positiv faktor vid den allmänna skälighetsbedömningen. Den situation som lagstiftaren då närmast åsyftat synes ha varit den att en enskild person har försökt starta en egen rörelse men misslyckats och dragit på sig så stora personliga skulder att reell möjlighet saknas att genom eget arbete betala dessa (prop. 1993/94:123 s. 100). Någon sådan situation föreligger inte för L. A:s del. I hans fall har skulderna i allt väsentligt uppkommit när han iklätt sig borgensansvar i samband med att honom närstående bolag upptagit stora lån för att finansiera affärer med syfte att göra vinster till följd av värdeförändringar på fastighets- och aktiemarknaderna. Detta är uppenbarligen inte ett fall som legat nära till hands för lagstiftaren vid utformningen av skuldsaneringsinstitutet.

Till detta kommer, som TR:n påpekat och som L. A. numera synes vidgå, att det måste ha stått fullt klart för honom när han ingick borgensförbindelserna att han saknade reell möjlighet att fullgöra dessa, om gäldenärsbolagen av någon anledning skulle brista i sina åtaganden mot fordringsägarna. Att på detta sätt dra på sig skulder i medvetande om att man uppenbarligen inte kommer att kunna betala dem måste ses som en negativ faktor vid bedömningen av om skälighetsrekvisitet är uppfyllt. L. A. har i denna del anfört att han utgick från att uppgången av fastighets- och aktiepriserna skulle fortsätta och att det därför inte skulle bli aktuellt att infria borgensåtagandena. Oavsett om det fanns visst fog för denna bedömning och oavsett om bedömningen delades av andra vid den aktuella tidpunkten, kan en borgensman dock aldrig freda sig med att han trodde att gäldenären skulle betala skulden själv. Det måste i varje situation åligga den som ingår en borgensförbindelse att utifrån en värdering av sin egen ekonomi bedöma om han klarar av att infria borgen eller inte. I denna del har L. A. uppenbarligen brustit.

L. A. har också anfört att det skall räknas honom till godo att borgenärerna inte gjort en ordentlig kreditprovning. Detta synes dock inte vara något som skall räknas gäldenären till godo i skuldsaneringsssammanhang (prop. 1993/94:123 s. 99).

Vid en samlad bedömning i enlighet med det anförda finner HovR:n inte att det kan anses skäligt att L. A. beviljas skuldsanering. TR:ns beslut skall därför stå fast.

HovR:ns beslut. HovR:n fastställer TR:ns slutliga beslut.

L. A. överklagade och yrkade bifall till sin ansökan om skuldsanering. FöreningsSparbanken AB, Handelsbanken Finans AB, Nordbanken AB, S-E Banken Bolån AB och WASA Bolån AB bestred ändring. Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, RevSkr Thornefors, hemställde i betänkande att HD skulle meddela följande beslut: Skäl. Syftet med institutet skuldsanering är att bistå personer som utan egentlig egen förskyllan har kommit i ekonomiskt trångmål och till följd därav är i behov av ekonomisk rehabilitering. Vid skuldsaneringslagens (1994:334) tillkomst anfördes att institutet måste användas på ett sådant sätt att det har allmänhetens förtroende (prop. 1993/94:123 s. 95).

L. A:s skulder torde numera uppgå till omkring 14 milj. kr. Av utredningen framgår, att hans inkomster av tjänst taxeringsåret 1999 var 276 031 kr och taxeringsåret 2000 306 215 kr. Han är alltså på obestånd och så skuldsatt att han inte kan antas ha förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid. Insolvensrequisitet enligt 4 § 1 st. första punkten skuldsaneringslagen är således uppfyllt. Frågan är då om det med hänsyn till L. A:s personliga och ekonomiska förhållanden är skäligt att skuldsanering beviljas honom. Härvid är särskilt skuldernas ålder, omständigheterna vid deras tillkomst och det sätt på vilket gäldenären har medverkat vid ärendets handläggning av intresse.

L. A:s skulder har uppkommit under åren 1990-1994, sedan han dels gått i borgen för ett antal bolag som drivit verksamhet i fastighetsbranschen dels tagit krediter för förvärv av aktier, och investeringarna förlorat stort i värde till följd av den ekonomiska nedgång som landet drabbades av under början av 1990-talet.

Som HovR:n har funnit utgör skuldernas ålder inte något hinder mot att bevilja L. A. skuldsanering. När det gäller omständigheterna vid skuldernas tillkomst är det uppenbart att dessa är följden av ett avancerat risktagande från L. A:s sida. Verksamheten synes ha styrts mer av ett intresse att göra goda vinster än ekonomisk realism och har byggt helt och hållet på förhoppningar om fortsatta värdestegringar på fastigheter och aktier. Det måste ha stått klart för L. A. att han vid en nedgång på fastighetsmarknaden inte skulle ha någon möjlighet att infria de borgensåtaganden som han ingått. Med hänsyn till de principer som institutet bygger på talar dessa förhållanden starkt mot att L. A. skall beviljas skuldsanering.

Angående L. A:s nuvarande förhållanden framgår av utredningen bl.a. följande. L. A. är anställd som annonsförsäljare i tre bolag: Hälsomedia AB, Rostastrands Förvaltning AB och Förvaltnings AB Dörren. Bolagen ägs av E. B-S., som är en vän till makarna A. L. A:s son M. A. är ensam styrelse i Förvaltnings AB Dörren. L. A. och hans hustru bor hyresfritt i den villafastighet om 244 kvm som makarna tidigare ägde. Fastigheten ägs numera sedan 1994 av Rostastrands Förvaltning AB. Vidare åtnjuter L. A. genom sin arbetsgivare förmånen av medlemskap i Wermdö Golf & Country Club samt fri bil. Nu nämnda omständigheter ger befogad anledning att utgå ifrån att L. A. har ordnat sin ekonomi på ett sådant sätt att hans ekonomiska ställning är bättre än den som han har redovisat för sina borgenärer. Han kan därför inte sägas ha medverkat vid ärendets handläggning på ett godtagbart sätt.

Av det anförda följer att det inte är skäligt att skuldsanering beviljas L. A. Överklagandet skall således lämnas utan bifall.

HD:s avgörande. HD lämnar överklagandet utan bifall.

HD (JustR:n Magnusson, Nyström, Lennander, referent, Regner och Dahllöf) fattade följande slutliga beslut: Skäl. En fysisk person som är kvalificerat insolvent kan beviljas skuldsanering, om det är skäligt med hänsyn till hans eller hennes personliga och ekonomiska förhållanden. Vid den skälighetsbedömning som sålunda skall göras skall, enligt 4 § 3 st. skuldsaneringslagen (1994:334), särskilt beaktas skuldernas ålder, omständigheterna vid deras tillkomst, de ansträngningar gäldenären har gjort för att fullgöra sina förpliktelser och att på egen hand nå en uppgörelse med sina borgenärer samt det sätt på vilket gäldenären har medverkat under

handläggningen av ärendet om skuldsanering. För att skuldsanering skall beviljas får normalt förutsättas att prövningen av nu angivna omständigheter inte på någon punkt utfaller till gäldenärens nackdel (Hellners och Mellqvist, Kommentrar till skuldsaneringslagen, 2 uppl. 2000, s. 72 L).

Som domstolarna konstaterat är L. A. kvalificerat insolvent. Frågan i målet är om skälighetsrekvisitetet är uppfyllt.

Av utredningen framgår bl.a. följande. När skuldsaneringen inleddes uppgick L. A:s skulder till cirka 19 milj. kr. Skulderna uppkom i huvudsak under åren 1990-1994. L. A. bedrev vid denna tid dels fastighetsmäklarverksamhet, dels verksamhet avseende förvaltning och exploatering av fastigheter. Hans verksamhet drevs i ett stort antal bolag, vilka till följd av den s.k. fastighetskrisen försattes i konkurs med betydande underskott under åren 1991-1996. En stor del av skulderna avser krediter som L. A. upptagit efter år 1990; lånedelen har använts dels i näringsverksamheten, dels till aktieköp. Vid skuldsättningen belånades bl.a. makarna A:s bostad. Därutöver har han åtagit sig borgensansvar, s.k. skötselborgen, för lån som bolagen erhållit. - L. A. är numera anställd i ett par bolag som annonsförsäljare och hade år 2000 en taxerad förvärvsinkomst om 306 200 kr. Han bor kvar i makarnas tidigare bostad, en villafastighet om ca 200 kvm. En av hans arbetsgivare äger numera fastigheten och tillhandahåller fritt boende. En annan arbetsgivare tillhandahåller fri bil och fritt medlemskap i en golfklubb.

Den omständigheten att gäldenärens skulder härrör från en tidigare bedriven näringsverksamhet utgör i och för sig inte något hinder mot skuldsanering. Lagen är tvärtom tänkt att kunna tillämpas just beträffande en enskild person som blivit överskuldssatt, därför att han startat en egen rörelse men på grund av olika omständigheter som inte kan läggas honom till last blivit tvungen att upphöra med verksamheten. Det är emellertid tydligt att skuldsaneringsinstitutet som regel inte är avsett för en gäldenär som företagit vidlyftiga eller spekulativa affärer med högt risktagande. Vid sådan riskfylld verksamhet får också ställas stora krav på gäldenären att ordna sin ekonomi så att han kan infria sina förpliktelser även om det skulle inträffa en konjunktursvacka eller någon annan förändring i samhällsekonomin.

Den verksamhet L. A. bedrivit har varit ekonomiskt omfattande och har uppenbarligen till inte obetydlig del varit beroende av den värdestegring som under flera år präglade fastighets- och aktiemarknaden. Det har således varit fråga om en verksamhet som innehållit klart spekulativa inslag och inneburit ett högt risktagande. L. A. har tagit krediter och iklätt sig borgensansvar till belopp som långt överstigit hans betalningsförmåga. Sammantaget är L. A:s personliga och ekonomiska förhållanden sådana att det inte kan anses skäligt att han beviljas skuldsanering.

HD:s avgörande. HD avslår överklagandet.

II

I. A. ansökte hos Kronofogdemyndigheten i Stockholms län om skuldsanering. I. A. är gift med L. A. som samtidigt ansökte om skuldsanering. Hennes ansökan om skuldsanering handlades samtidigt med L. A:s ansökan hos kronofogdemyndigheten och i rättsinstanserna. Angående prövningen av L. A:s ansökan och omständigheterna i det ärendet, se det under I refererade målet.

Skuldsanering med anledning av I. A:s ansökan inleddes d. 25 febr. 1998.

I. A:s skuldbörda uppgick till 11 672 203 kr och hade uppkommit huvudsakligen genom belåning av makarna A:s villafastighet och av att I. A. tecknat borgensförbindelser för sin makes näringsverksamhet. I. A. arbetade som sekreterare. Hennes månadsinkomst uppgick till 4 250 kr.

Förslag till skuldsanering upprättades. Enligt förslaget skulle till fyra

fordringsägare betalas totalt 41 940 kr under en tid av fem år.
Skuldsaneringsförslaget godtogs inte av alla borgenärer och ärendet överlämnades till Nacka TR

TR:n (rådmannen Hållstrand) anförde i beslut d. 7 juli 1998: I. A. har vidhållit sin ansökan om skuldsanering och uppgett att hennes ekonomiska förhållanden är desamma som angetts i kronofogdemyndighetens förslag, dvs. en månadsinkomst på 4 250 kr. Skulderna uppgår till 11 672 203 kr.

Skäl. För bifall--- (se TR:ns beslut i målet under I) --- är uppfyllt. Vid bedömningen av om det allmänna skälighetsrequisitet är uppfyllt skall beaktas skuldernas ålder, omständigheterna vid deras tillkomst, de ansträngningar gäldenären gjort för att fullgöra sina förpliktelser och hur han medverkat vid handläggningen av ärendet. I detta fall är det omständigheterna vid skuldernas tillkomst som tilldrar sig särskilt intresse. Skulderna har avsett borgensansvar för skulder i de bolag som hennes make L. A. drev och i vilka hon formellt var hälftenägare. Verksamheten har till stor del byggts på spekulation om framtida värdeökning på fastighetsmarknaden och på marknaden för värdepapper. Med hänsyn till de synnerligen höga skuldbelopp som det här gäller måste det ha stått klart för I. A. när hon påtog sig borgensansvaret att hon saknade möjlighet att infria skulderna om de förföll till betalning. Det har således varit fråga om ett risktagande som talar starkt mot att skuldsanering skall beviljas. Varken skuldernas ålder eller gäldenärens ansträngningar betyder i detta fall särskilt mycket för en motsatt bedömning. I. A:s ansökan om skuldsanering kan inte bifallas.

Beslut. TR:n avslår I. A:s ansökan om skuldsanering.

I. A. överklagade i Svea HovR Hon yrkade att hon skulle beviljas skuldsanering i enlighet med kronofogdemyndighetens förslag. FöreningsSparbanken AB, Handelsbanken Finans AB, Nordbanken AB och S-E Banken BoLån AB bestred ändring.

HovR:n (hovrättslagmannen Eklycke, referent, hovrättsrådet Adolfsson och tf. hovrättsassessorn Trost) anförde i beslut d. 29 okt. 1999: Utredningen i HovR:n. I. A. har till grund för överklagandet anfört i huvudsak följande. Skulderna uppkom huvudsakligen under åren 1990 till 1994. Samtliga borgenärer har fått ett erbjudande om ackord i september 1995 innebärande att hon och hennes make, L. A., skulle betala 2,5 % av skulderna. En del av borgenärerna antog erbjudandet, andra förkastade det eller ville avvakta beslut i fråga om skuldsanering. Detta tyder på att hon försökt göra rätt för sig gentemot samtliga borgenärer och inte gynnat någon borgenär på bekostnad av annan. Det är riktigt att skulderna huvudsakligen har uppkommit på grund av näringsverksamhet som skett i vinningssyfte. Det är dock felaktigt att jämföra näringsverksamheten med otillåten spekulativ näringsverksamhet ur skuldsaneringsperspektiv. Näringsverksamhet måste gå med vinst för att kunna drivas vidare och den byggde på seriös och långsiktig förvaltning med tillräcklig avkastning för att betala löpande utgifter, inte på spekulation om framtida värdeökning på fastighetsmarknaden. Det är riktigt att hon inte skulle kunna infria sina borgensåtaganden fullt ut när hon ingick dem. Det var emellertid inte troligt att hon skulle behöva göra detta, eftersom hon gick i borgen för lån som skulle täckas av fullgoda säkerheter i fastigheter. Varken hon eller hennes make kunde förutse en så allvarlig kris på fastighetsmarknaden som den som inträffade. Bankerna skulle inte heller ha lånat ut pengar till fastighetsköp, om de inte hade bedömt det som goda affärer. Att bankerna krävde personlig borgen var ett rutinförfarande. Skulderna hänför sig till övervägande del till bedriven näringsverksamhet, vilket skall beaktas som ett positivt kriterium vid bedömningen av om skuldsanering skall beviljas. Beträffande skulden till Handelsbanken var det banken som erbjöd hennes make att låna 5 milj. kr för att köpa aktier i Invent AB, vilket var ett bolag som Handelsbanken hade ett nära samarbete med, samt ytterligare 750 000 kr i lån mot att hon själv gick i borgen för att täcka räntekostnader för lånet. De personliga borgensåtaganden

som ingicks i näringsverksamheten hade karaktär av s.k. skötselborgen, vilket innebar att bolagen skulle göra sitt bästa för att betala räntor i tid. Nu i efterhand kan man konstatera att felaktiga riskbedömningar gjordes, vilket även andra större aktörer inom fastighetsbranschen gjorde. Hennes felaktiga riskbedömningar måste därför anses som ursäktliga. Vid tidpunkten för ingåendet av de personliga borgensåtagandena litade hon på att hennes make gjorde adekvata riskbedömningar. Hon har oförskyllt hamnat i skuldfällan. Fastighetskrisen i början av 1990-talet uppkom på grund av en drastisk förändring av samhällsekonomin och hennes makes felaktiga riskbedömningar måste anses som ursäktliga. - Hon är för närvarande anställd som sekreterare och uppbär en lön om ca 7 000 kr per månad. Hon har förmån i form av fritt boende som uppgår till ca 40 000 kr per år.

Motparterna har till stöd för sin inställning i HovR:n i huvudsak anfört följande. Även om den näringsverksamhet som I. A:s make bedrev inte i sig var oseriös måste den med beaktande av storleken av ingångna åtaganden vara att anses såsom spekulativ, av vidlyftig karaktär och i högsta grad riskfylld. Samtliga bolag har gått i konkurs med betydande underskott. Det måste ha stått helt klart för I. A. att hon inte skulle kunna infria sina borgensåtaganden även vid en relativt måttlig värdesänk-

ning på fastighets- och värdepappersmarknaderna. Skulder som härrör från näringsverksamhet som bedrivits i sådant syfte med högt risktagande kan inte ses som en positiv faktor vid bedömningen av om skuldsanering kan komma i fråga. Det krav på restriktivitet som generellt föreligger vid beviljande av skuldsanering framstår snarare som än mer väsentligt vid skuldsättning till följd av dylika affärer. Skälighetsrekvisitet i 4 § 2 st. skuldsaneringslagen (1994:334) är därmed inte uppfyllt. Ett skuldsaneringsinstitut måste åtnjuta allmänhetens förtroende, vilket det inte skulle göra om skuldsanering skulle beviljas i förevarande fall. Skuldsanering är i första hand till för att hjälpa människor som mer eller mindre oförskyllt hamnat i en skuldfälla. Att I. A. förlitat sig på sin makes riskbedömningar kan inte frita henne från ansvaret för infriandet av borgensåtagandena.

Föreningssparbanken AB har vidare framfört följande. Makarna A. bor kvar på sin tidigare ägda och hos f.d. AgroKredit AB belånade fastighet. Makarna har upplyst --- se HovR:ns beslut i referatet under I fjärde stycket - -- kan påverka betalningsmoralen.

HovR:ns skäl. Av utredningen framgår att I. A. är insolvent och saknar förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid. Det s.k. kvalificerade insolvensrekvisitet i 4 § 1 st. första punkten skuldsaneringslagen (1994:334) är - som TR:n konstaterat - således uppfyllt. I själva verket råder ett så påtagligt missförhållande mellan I. A:s skuldbörda och hennes framtida förvärvsförmåga att hennes behov av ekonomisk rehabilitering framstår som mycket trängande. Frågan är emellertid om detta behov skall tillgodoses genom ett av domstol fattat beslut om skuldsanering eller genom frivilliga överenskommelser mellan I. A. och hennes borgenärer. Det förtjänar påpekas att det sistnämnda förfarings sättet har förutsatts vara det normala även efter skuldsaneringslagens tillkomst (prop. 1993/94:123 s. 95).

För att skuldsanering skall kunna beviljas krävs, --- se HovR:ns skäl andra stycket i det under I refererade målet --- allmänhetens förtroende (prop. 1993/94:123 s. 95).

I förevarande fall utgör skuldernas ålder inget hinder mot att skuldsanering beviljas. Det framgår av utredningen att I. A. försökt få till stånd frivilliga uppgörelser med borgenärerna. Inga anmärkningar kan riktas mot hennes sätt att medverka i skuldsaneringsärendets handläggning. Vad som återstår vid bedömningen av om skälighetsrekvisitet är uppfyllt är då omständigheterna vid skuldernas tillkomst.

I. A:s skulder har huvudsakligen samband med en av hennes make tidigare

bedriven näringsverksamhet, ett förhållande som enligt lagförarbetena i och för sig kan beaktas som en positiv faktor vid den allmänna skälighetsbedömningen. Den situation som lagstiftaren då närmast åsyftat synes ha varit den att en enskild person har försökt starta en egen rörelse men misslyckats och dragit på sig så stora personliga skulder att reell möjlighet saknas att genom eget arbete betala dessa (prop. 1993/ 94:123 s. 100). Någon sådan situation föreligger inte för I. A:s del. I hennes fall har skulderna i allt väsentligt uppkommit nät- hon iklätt sig borgensansvar i samband med att bolag som kontrollerats av hennes make upptagit stora lån för att finansiera affärer med syfte att göra vinster till följd av värdeförändringar på fastighets- och aktiemarknaderna. Detta är uppenbarligen inte ett fall som legat nära till hands för lagstiftaren vid utformningen av skuldsaneringsinstitutet.

Till detta kommer, som TR:n påpekat, att det måste ha stått fullt klart för I. A. när hon ingick borgensförbindelserna att hon saknade reell möjlighet att fullgöra dessa, om gäldenärsbolagen av någon anledning skulle brista i sina åtaganden mot fordringsägarna. Att på detta sätt dra på sig skulder i medvetande om att man uppenbarligen inte kommer att kunna betala dem måste ses som en negativ faktor vid bedömningen av om skälighetsrekvisitet är uppfyllt. I. A. har i denna del anfört att hon litade på sin makes riskbedömningar, vilka utgick från att uppgången av fastighets- och aktiepriserna skulle fortsätta och att det därför inte skulle bli aktuellt att infria borgensåtagandena. Oavsett om det fanns visst fog för denna bedömning och oavsett om bedömningen delades av andra vid den aktuella tidpunkten, kan en borgensman dock aldrig freda sig med att han trodde att gäldenären skulle betala skulden själv. Det måste i varje situation åligga den som ingår en borgensförbindelse att utifrån en värdering av sin egen ekonomi bedöma om han klarar av att infria borgen eller inte. I denna del har I. A. uppenbarligen brutit.

Vid en samlad bedömning i enlighet med det anförda finner HovR:n inte att det kan anses skäligt att I. A. beviljas skuldsanering. TR:ns beslut skall därför stå fast.

HovR:ns beslut. HovR:n fastställer TR:ns slutliga beslut.

I. A. överklagade och yrkade bifall till sin ansökan om skuldsanering. FöreningsSparbanken AB och medparter bestred ändring.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, RevSkr Thornefors, hemställde i betänkande att HD skulle meddela följande beslut: Skäl. Syftet med institutet skuldsanering är att bistå personer som utan egen egentlig förskyllan har kommit i ekonomiskt trångmål och till följd därav är i behov av ekonomisk rehabilitering. Vid skuldsaneringslagens (1994:334) tillkomst anfördes att institutet måste användas på ett sådant sätt att det har allmänhetens förtroende (prop. 1993/94:123 s. 95).

I. A:s skulder torde numera uppgå till omkring 11 milj. kr. Av utredningen framgår att hennes inkomst av tjänst vid 1999 års taxering var 171 752 kr och vid 2000 års taxering 170 622 kr. Hon är således på obestånd och så skuldsatt att hon inte kan antas ha förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid. Insolvensrekvisitet enligt 4 § 1 st. första punkten skuldsaneringslagen är således uppfyllt. Frågan är då om det med hänsyn till I. A:s personliga och ekonomiska förhållanden är skäligt att skuldsanering beviljas henne. Härvid är särskilt skuldernas ålder, omständigheterna vid deras tillkomst och det sätt på vilket gäldenären har medverkat vid ärendets handläggning av intresse.

I. A:s skulder har uppkommit under åren 1990-1994 sedan hon gått i borgen och upptagit krediter bl.a. för en verksamhet i fastighetsbranschen som hennes man L. A. drev och bolagen i fråga försatts i konkurs.

Som HovR:n har funnit utgör skuldernas ålder inte något hinder mot att bevilja I. A. skuldsanering. När det gäller omständigheterna vid skuldernas tillkomst har I. A. anfört att hon helt har förlitat sig på L. A:s omdöme. Den verksamhet som denne har bedrivit har emellertid präglats av ett avancerat risktagande som helt har byggt på förhoppningar om fortsatta värdestegringar på fastigheter och aktier. Därtill kommer att det måste ha stått klart för I. A. att hon vid en nedgång på fastighetsmarknaden inte skulle ha någon möjlighet att infria sina borgens- och kreditåtaganden. Med hänsyn till de principer som institutet bygger på är det inte skäligt att bevilja I. A. skuldsanering. Överklagandet skall således lämnas utan bifall. HD:s avgörande. HD lämnar överklagandet utan bifall.

HD (JustR:n Magnusson, Nyström, Lennander, referent, Regner och Dahllöf) fattade följande slutliga beslut: Skäl. En fysisk person --- (se HD:s beslut i det under I refererade målet) --- 2 uppl. 2000, s. 72 f.).

Som domstolarna konstaterat är I. A. kvalificerat insolvent. Frågan i målet är om skälighetsrekvisitetet är uppfyllt.

Av utredningen framgår bl.a. följande. När skuldsaneringen inleddes uppgick I. A:s skulder till drygt 11 milj. kr. Skulderna, som uppkom i huvudsak under åren 1990-1994, har samband med en näringsverksamhet som hennes make, L. A., bedrev i form av dels fastighetsmäklarverksamhet, dels verksamhet avseende förvaltning och exploatering av fastigheter. Hans verksamhet drevs i ett stort antal bolag, vilka till följd av den s.k. fastighetskrisen försattes i konkurs med betydande underskott under åren 1991-1996. I. A. stod för aktieinnehav i bolagen och satt också i styrelsen för flera av dem. Av skulderna avser större delen krediter som hon efter år 1990 upptagit tillsammans med maken; lånedelen har använts dels i näringsverksamheten, dels till aktieköp. En mindre del avser ett borgensansvar. Vid skuldsättningen belånades bl.a. makarna A:s bostad. - I. A. är numera anställd som sekreterare och hade år 2000 en taxerad förvärvsinkomst om 170 600 kr. Hon bor kvar i makarnas tidigare bostad, en villafastighet om ca 200 kvm. Fastigheten ägs numera av en av hennes makes arbetsgivare, vilken tillhandahåller fritt boende.

Den omständigheten att gäldenärens skulder härrör från en tidigare bedriven näringsverksamhet utgör i och för sig inte något hinder mot skuldsanering. Lagen är tvärtom tänkt att kunna tillämpas just beträffande en enskild person som blivit överskuldssatt, därför att han startat en egen rörelse men på grund av olika omständigheter som inte kan läggas honom till last blivit tvungen att upphöra med verksamheten. Det är emellertid tydligt att skuldsaneringsinstitutet som regel inte är avsett för en gäldenär som företagit vidlyftiga eller spekulativa affärer med högt risktagande. Vid sådan riskfylld verksamhet får också ställas stora krav på gäldenären att ordna sin ekonomi så att han kan infria sina förpliktelser även om det skulle inträffa en konjunktursvacka eller någon annan förändring i samhällsekonomin.

Den verksamhet I. A:s make bedrivit har varit ekonomiskt omfattande och har uppenbarligen till inte obetydlig del varit beroende av den värdestegring som under flera år präglade fastighets- och aktiemarknaden. Det har således varit fråga om en verksamhet som innehållit klart spekulativa inslag och inneburit ett högt risktagande. I. A. har skuldsatt sig långt över sin betalningsförmåga. Att hon härvid förlitat sig på sin make kan med hänsyn till omständigheterna inte anses vara en tillräcklig ursäkt. Sammantaget är I. A:s personliga och ekonomiska förhållanden sådana att det inte kan anses skäligt att hon beviljas skuldsanering.

HD:s avgörande. HD avslår överklagandet.

HD:s beslut i de båda målen meddelades d. 10 okt. 2001 (målen nr Ö 4933-99 och Ö 4934-99).

Sökord: Skuldsanering; Skälighet; Näringsverksamhet; Spekulation

Litteratur:
